

Predlog učnega načrta

GLEDALIŠKO USTVARJANJE

Umetniška gimnazija, smer gledališče in film

Izbirni strokovni predmet (140 ur)

December 2016

Učni načrt

GLEDALIŠKO USTVARJANJE

Umetniška gimnazija, smer gledališče in film

Izbirni strokovni predmet (140 ur)

Komisija:

- doc. dr. Blaž Lukan, Univerza v Ljubljani, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo, predsednik
- mag. Nataša Konc Lorenzutti, Gimnazija Nova Gorica, članica
- Samanta Kopal, Gimnazija Nova Gorica, članica
- Rok Andres, Univerza v Novi Gorici, član
- Nejc Rožman Ivančič, Gimnazija Nova Gorica, član
- Barbara Žefran, Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana, članica
- Mojca Dimec, Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana, članica
- Petra Pikalo, Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana, članica
- mag. Igor Sviderski, Gimnazija Nova Gorica, član
- Natalija Arčon, Gimnazija Nova Gorica, članica
- Matjaž Predanič, Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana, član
- Nina Ostan, Zavod RS za šolstvo, članica

Recenzenta:

izr. prof. dr. **Tomaž Toporišič**, Univerza v Ljubljani, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo

mag. **Barbara Krajnc Avdič**, Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana

Kazalo

1 OPREDELITEV PREDMETA

2 SPLOŠNI CILJI

3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

4 STANDARDI ZNANJA IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

6 MATERIALNI POGOJI ZA IZVEDBO POUKA

7 ZNANJA IZVAJALCEV

1 OPREDELITEV PREDMETA

Gledališko ustvarjanje je izbirni strokovni predmet v 3. in 4. letniku umetniške gimnazije, smer gledališče in film. Dijakinje in dijake seznanja s strokovno-teoretičnimi izhodišči gledališkega ustvarjanja. Vpelje jih v poglobljeno raziskovanje uprizoritvenih praks, katerih sestavni deli so igra, govor, gib, zvok in glasba.

Dijakinje in dijaki v povezavi s pridobljenim znanjem pri temeljnem predmetu zgodovina in teorija gledališča in filma utrjujejo in poglobljajo teoretična strokovna spoznanja o fenomenu gledališkega ustvarjanja. Predmet gledališko ustvarjanje se navezuje tudi na pridobljeno znanje in spretnosti v okviru gledaliških in filmskih delavnic v 1. in 2. letniku (igra in govor, fotografija in film, zvok in glasba, gib, impro) ter v gledaliških delavnicah v 3. in 4. letniku (igra in govor, gib, impro, zvok in glasba, vizualna delavnica).

Znanja, pridobljena pri gledaliških delavnicah, dijakinje in dijaki pri predmetu gledališko ustvarjanje teoretično upomenijo in strokovno osmislijo ter reflektirajo.

Pridobljena znanja dijakinjam in dijakom omogočajo vstop v kritično recepcijo uprizoritvenih vsebin, s katerimi se srečujejo v okviru pouka in v vsakdanjem življenju ter jih motivirajo za nadaljnji študij umetniških vsebin, zlasti tistih s področja gledališke umetnosti.

2 SPLOŠNI CILJI

Pri predmetu gledališke delavnice dijakinje in dijaki:

- spoznavajo pomen gledališke umetnosti in prepoznavajo njene posebnosti;
- spoznavajo, razumejo in ozaveščajo pomen gledališkega ustvarjanja;
- usvajajo postopke preoblikovanja dramske predloge v gledališko uprizoritev;
- razvijajo sposobnost kritičnega sprejemanja in ustvarjanja scenskih stvaritev;
- razvijajo sposobnost razlikovanja med različnimi sestavinami gledališke uprizoritve in njihove smiselne povezave v celoto;
- spoznavajo odrski prostor in zakonitosti igralnega prizorišča;
- se seznanjajo s pojmom režije, z delom režiserja, dramaturga, lektorja, scenografa, kostumografa in koreografa;
- se preizkušajo v samostojnih dramtizacijah ter postopkih dramtizacije oz. priredbe/adaptacije;
- se gledališko opismenjujejo in postajajo kritični gledalci;

- usvajajo osnovna teoretična teatrološka, gledališkozgodovinska in dramaturška znanja;
- se seznanijo s pojmom lutkovnega gledališča, njegovimi zakonitostmi in posebnostmi;
- se seznanijo z vlogo in pomenom giba v gledališču;
- z vnaprejšnjo pripravo in naknadnim skupinskim vrednotenjem spremljajo aktualno gledališko/plesno/lutkovno produkcijo;
- argumentirano opisujejo in vrednotijo stvaritve s področja gledališča ter razvijajo svoj pogled na scenske umetnosti;
- se seznanijo s sistemom gledališča kot institucije in spoznajo skupinske procese ustvarjanja gledališke uprizoritve.

3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Učni načrt navaja delitev znanj na *obvezna* in *izbirna znanja*.

Obvezna znanja so opredeljena kot znanja, potrebna za splošno izobrazbo, in so namenjena vsem dijakinjam in dijaku, zato jih mora učitelj obvezno obravnavati.

Izbirna znanja opredeljujejo dodatna ali poglobljena znanja, ki jih učitelj obravnava glede na zmožnosti in interese dijakin in dijakov ter glede na strokovne zahteve gimnazijskega programa. V poglavju Operativni cilji in vsebine so:

- obvezna znanja zapisana v pokončnem tisku,
- *izbirna znanja pa v poševnem tisku.*

OPERATIVNI CILJI	VSEBINE
<p>Dijakinje in dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • usvojijo zakonitosti dramske pisave <i>in osnov dramatizacije ter spoznajo postopke dramatizacije oz. adaptacije;</i> • se seznanijo z izrazom dramaturgija zgodbe <i>in v praksi dramatizirajo ali adaptirajo krajše nedramske zapise ali poezijo;</i> • spoznajo specializirane poklice, ki soustvarjajo gledališko/lutkovno/plesno gledališko predstavo in muzikal; • se seznanijo s pojmom oblikovanje svetlobe in spoznajo pomen svetlobe znotraj gledališkega ustvarjanja <i>ter se v oblikovanju svetlobe tudi preizkusijo;</i> • spoznajo pojem gledališko ličenje <i>in se v njem tudi</i> 	<p>Gledališko predustvarjanje (od ideje do realizacije) pisanje dramskega besedila dramatizacija delitev vlog: režija, igra, koreografija, scenografija, kostumografija, lektorstvo, korepetitorstvo, ličenje (maska in šminka), oblikovanje luči,</p>

<p><i>preizkusijo;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • spoznajo negledališke elemente, ki so lahko tvorni del predstave, ter znajo utemeljiti njihovo vlogo znotraj uprizoritve; • znajo vrednotiti posamezne elemente, ki tvorijo gledališko predstavo, in o njih kritično razmišljati; • spoznajo pojem uprizorljivost dramskega besedila; • primerjajo dve besedilni vrsti in preizkusijo postopke dramatisacije proznega besedila; • se naučijo kritično razmišljati o prednostih in pomanjkljivostih, ki se zgodijo s prenosom dramskega besedila v gledališko predstavo; 	<p>oblikovanje zvoka, izvirna glasba, avdiovizualne podobe</p>
<ul style="list-style-type: none"> • usvojijo postopke, s katerimi prevajamo besedilo v gledališko predstavo; spoznajo, kako glavno in stransko besedilo dramskega besedila prevajamo v igralčevo igro, sceno, kostume, glasbo, masko in svetlobo; • se srečajo s pojmi premiera, repriza, predpremier, generalka, krstna izvedba, praizvedba ter jih znajo opisati; • znajo vrednotiti in razpoznati dramske elemente znotraj gledališke uprizoritve; 	<p>Gledališko ustvarjanje</p> <p>uprizoritev dramskega besedila: režija, igra, kostumi, scena, ličenje (maska in šminka), luč, zvok, gledališka predstava, gledališko prizorišče, predpremier, premiera, reprize</p>
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo gledališki oder in zaodrje; • znajo v praksi operirati s strokovnimi termini, ki so vezani na uprizoritev na gledališkem odru; • spoznajo scenske elemente; 	<p>Odrski prostor</p> <p>zaodrje, rampa, portal, kritja, lučni most, prednji del odra, centralni del odra, zadnji del odra, odrska mreža</p>
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo različna igralna prizorišča, na katerih lahko poteka gledališka predstava; • <i>se naučijo metod, s katerimi uprizarjamo gledališko predstavo zunaj gledališkega odra; dijakinja in dijak nastopata na tovrstnih prizoriščih;</i> • spoznajo različne funkcije scenografije in kostumografije; • se naučijo vrednotiti primernost izbora odrskih prizorišč zunaj gledališke stavbe; • <i>se preizkusijo v postavitvi in z odigravanjem krajših prizorov na različnih prizoriščih znotraj ali v okolici šole ter vrednotijo njihovo umetniško, sporočilno, uporabno vrednost;</i> 	<p>Igralno prizorišče</p> <p>gledališče, prizorišča, na katerih potekajo druge aktivnosti, a se uporabijo za gledališko prizorišče, ulice, trgi</p>
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo pojem režije, njen pomenom v sodobnem gledališču, <i>raznolikost režijskih pristopov, “režisersko gledališče”;</i> • spoznajo razvoj režije in glavne inovatorje v evropskem kontekstu; • spoznajo glavne poudarke iz slovenskega prostora 	<p>Režiser, režija</p>

<p>(režiserji, estetike, principi);</p> <ul style="list-style-type: none"> • se naučijo praktičnega dela (koncept, mizanscena, delo z igralcem, vizualna podoba); 	
<ul style="list-style-type: none"> • se seznanijo s pojmom uprizoritvene dramaturgije, delom dramaturga; • spoznavajo dramaturško razčlembno, vlogo dramaturga pri uprizoritvi in v gledališču; 	Dramaturg, praktična dramaturgija
<ul style="list-style-type: none"> • se seznanijo z gledališkim listom, njegovimi različnimi variantami, izvedbami in oblikovanjem, spoznajo ključne funkcije gledališkega lista; • spoznajo gledališki plakat in druge tiskovine, ki spremljajo uprizoritev; • spoznajo možnosti izrabe svetovnega spleta in novih medijev, ki predstavljajo gledališče in spremljajo uprizoritev; 	Gledališke publikacije in tiskovine
<ul style="list-style-type: none"> • se seznanijo z gledališko kritiko, formo in namenom; • določijo glavne lastnosti gledališke kritike in jo vrednotijo v kontekstu; 	Gledališka kritika
<ul style="list-style-type: none"> • razumejo vlogo in naloge gledalca (tudi zgodovinsko), določijo smeri njegovega pogleda, načine in pomen gledališkega opismenjevanja, priprave na ogled gledališke uprizoritve, usmerjanje pozornosti v prave smeri; • pridobijo osnove t. i. gledališkega bontona in se vzgojijo v pozorno, razumevajoče, a kritično občinstvo, ki si razvija estetski okus in ga zna pokazati oziroma izraziti (npr. v ocenah); 	Gledalci – soustvarjalci in kritiki gledališke uprizoritve
<ul style="list-style-type: none"> • določijo temeljne korake gledališke uprizoritve (zasnujejo uprizoritveni algoritem): priprave dramskega besedila na uprizoritev, razčlenjevanje besedila oziroma dramske situacije (vlogi dramaturga in režiserja), usklajevanje različnih uprizoritvenih zamisli, porazdelitev vlog in nalog, vrste uprizoritvenih vaj in njihov potek: npr. bralna vaja (vloga lektorja), razčlembna vaja (vloga dramaturga), aranžirka, mizanscenska razpostavitev (vloga režiserja), govorna in telesna interpretacija oziroma kreacija lika, tehnične vaje (vloge različnih umetniških in tehničnih sodelavcev), generalka, dejavnosti po ogledu razredne uprizoritve (ovrednotenje); • usvojijo in uporabijo termine: vaja, razčlembna vaja, bralna vaja, lučna vaja, mizanscena oziroma aranžirka, lektorska vaja, generalka, premiera, obnovitvena vaja, ponovitev ipd.; • oblikujejo kritiški zapis za šolsko ali javno glasilo, 	Uprizoritveni algoritem

<p>narišejo plakat zanjo, domislijo njeno predstavitev v sredstvih javnega obveščanja, jo arhivirajo;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>lastne uprizoritvene zamisli primerjajo z avtorjevimi in vidnimi gledališkimi uprizoritvami ali njihovimi posnetki;</i> • <i>pripravijo predstavitev na spletu in Facebooku;</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo osnove lutkovnega gledališča; • spoznajo različne tipe lutk; • <i>poznajo različne stile animacije lutk;</i> • spoznajo principe lutkovnega odra; 	<p>Osnove lutkovnega gledališča</p> <p>zgodba, dramatizacija, dramsko besedilo, zasnova lutke, tip lutke, izdelava lutke, potrebna gradiva, spoznavanje igralca z lutko, animacija in oživljanje lutke, različni načini animacije različnih tipov lutk, lutkovna rampa, odprto prizorišče</p>
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo pojme koreografija, improvizacija, plesna kompozicija, performans; • spoznajo pomembne odrske uprizoritve in ustvarjalce na področju uprizoritvenih praks; • spoznajo osnovne pojme in namen koreografije pri postavljanju odrske uprizoritve; • <i>spoznajo druge oblike plesnega gledališča in performansa;</i> • pridobivajo znanje o povezavi med gibom in besedo pri nastajanju odrskega dela; • si ogledajo, analizirajo in vrednotijo razne plesne in odrske uprizoritve, domačih in tujih avtorjev; • se seznanijo z osnovnimi gibalnimi principi in praksami sodobnega plesa 20. stoletja; 	<p>Gib v gledališki predstavi</p> <p>plesna improvizacija, plesna kompozicija, koreografija, performans, plesno gledališče, gledališko-plesna predstava, pomembne uprizoritve na področju plesa in posamezniki ustvarjalci, povezava gib-beseda, glas-gib</p>
<ul style="list-style-type: none"> • z vnaprejšnjo pripravo kritično vrednotijo gledališke/plesne/lutkovne uprizoritve; • zbirajo gledališke publikacije; • znajo razčleniti posamezne prvine znotraj celote prikaza v (tudi plesnem/lutkovnem) gledališču; • <i>pišejo refleksije vidnega.</i> 	<p>Ogledi gledaliških, lutkovnih in plesnih predstav</p>

4 STANDARDI ZNANJA IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Standardi znanja se delijo na standarde in **na minimalne standarde znanja** (zapisane s krepkim tiskom). Izhajajo iz operativnih ciljev ter izražajo obseg (kvantiteto) in globino (kakovost) znanja, opredeljenega v operativnih ciljih; v procesu pouka jih dijakinje in dijaki dosejajo na različnih taksonomskih ravneh znanja.

Standardi znanja se nanašajo na celotno obdobje, v katerem se izvaja predmet, in se zapišejo kot referenčne točke ob koncu izobraževanja. Učitelj mora standarde znanja prilagajati psihofizičnim sposobnostim dijakov. Standarde znanja za preverjanje in ocenjevanje znanja v času trajanja predmeta opredeli učitelj ob upoštevanju tu navedenih standardov.

Dijakinje in dijaki:

- **znajo s strokovno terminologijo opisati kratek dramski prizor in posredno dokažejo poznavanje glavnih gledaliških elementov;**
- **znajo napisati krajše dramsko besedilo;**
- **opredelijo pojme: premiera, repriza, predpremier, generalka, krstna izvedba, praizvedba;**
- **naštejejo dele gledališkega odra in dvorane (rampa, zaodrje, portal, lučni most, kritja, avditorij, parter, loža, balkon);**
- **opredelijo pojem režisersko gledališče in pojem režija;**
- **znajo postaviti mizansceno gledališkega prizora;**
- **poznajo delo dramaturga v gledališču;**
- **definirajo pojme: gledališki list, gledališki plakat, gledališka kritika;**
- **opredelijo vlogo gledališkega občinstva;**
- **določijo korake uprizoritvenega algoritma: priprava besedila za uprizoritev, usklajevanje uprizoritvenih zamisli, porazdelitev vlog in nalog, bralna vaja, lektorska vaja, razčlembna vaja, aranžirka, mizanscenska postavitvev, kreacija lika, oblikovanje luči, tehnična postavitvev scene, generalka, predpremier, premiera, repriza;**
- **naštejejo različne tipe lutk;**
- **definirajo pojme: koreografija, improvizacija, plesna kompozicija, performans;**
- **poznajo pomembne plesne uprizoritve in ustvarjalce;**
- **dramatizirajo prozno ali pesniško delo;**
- **znajo uprizoriti kratek dramski prizor, s katerim izkažejo suvereno poznavanje glavnih gledaliških elementov;**
- **sestavijo osnovno odrsko luč;**
- **postavijo sceno za gledališki prizor;**
- **razložijo in poznajo pojma režijski pristop, režijska estetika;**
- **samostojno dramaturško razčlenijo dramsko besedilo;**
- **napišejo gledališko kritiko;**

- animirajo lutko;
- poznajo druge oblike plesnega gledališča in performansa ter osnovne gibalne principe sodobnega plesa 20. stoletja;
- znajo kritično ovrednotiti gledališke uprizoritve.

5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Pri poučevanju predmeta gledališko ustvarjanje v 3. in 4. letniku se učitelj pri podajanju znanja dijakinjam in dijakom navezuje na vsebine in cilje, ki jih spoznavajo pri predmetu zgodovina in teorija gledališča in filma, ter jih pogloblja in nadgrajuje z novimi znanji. Predmet nudi teoretski okvir za praktično delo v gledaliških delavnicah in se z njimi neposredno povezuje.

Glede na zastavljene cilje mora učitelj izbrati primerne metode, s katerimi bodo dijakinje in dijaki dosegli predpisana znanja. Predlagamo aktivne metode pouka, s katerimi učitelj dijakinje in dijake postavlja pred izzive za samostojno pridobivanje znanja s pomočjo informacijskih gradiv (spletni gledališki portali, spletne strani gledališč, publikacije gledaliških institucij). Priporoča se uporaba videogradiv (posnetki gledaliških in plesnih predstav, pogovorov z gledališkimi ustvarjalci), slikovnega gradiva (npr. gledališki listi, gledališki plakati, fotografije s predstav). Del pouka se lahko izvede v šolski gledališki dvorani, v gledališču (npr. ogled zaodrja). Za prikaz stavbe gledališča priporočamo ogled gledališkega odra in zaodrja enkrat v dveh šolskih letih.

Zaželeno je, da si dijakinje in dijaki vsaj trikrat letno vodeno ogledajo gledališko (dramsko, plesno, gibalno, operno, lutkovno) uprizoritev in po ogledu skupaj z učiteljem napravijo dramaturško razčlemba videnega. Dobrodošli so pogovori z gledališkimi ustvarjalci/uprizoritelji (režiserji, igralci, dramaturgi, scenografi, kostumografi, koreografi idr.) pred ogledom gledališke uprizoritve in/ali po njej.

Preverjanje in ocenjevanje znanja je vpeto v celotni proces načrtovanja in izvajanja pouka. Temelji na kriterijskem vrednotenju. Procesi vključujejo formativno spremljane razvijanja znanj, veščin in sposobnosti dijakinj in dijakov ter podpiranje procesov učenja in doseganju kriterijev uspešnosti.

Pri pouku učitelj zbira dokaze o učenju in napredovanju dijakinj in dijakov in pri tem uporablja ustrezne strategije in orodja. Zbiranje dokazov o pridobljenem znanju je možno na različne načine (pisna besedila, vizualne predstavitve, projektne, seminarske, raziskovalne naloge, strukturirana poročila ogledov razstav in predstav, okrogle mize, pogovori ter druge oblike sodelovanja in nastopanja dijakinj in dijakov pri učnih urah ter izkazovanja znanja). Dokaze o procesu učenja in znanja (učne dosežke) lahko zbiramo v mapi dosežkov ali na druge dogovorjene načine.

Dijakinje in dijaki sodelujejo pri oblikovanju namenov učenja in kriterijev uspešnosti (z njimi morajo biti vsaj dobro seznanjeni in učitelj mora preveriti njihovo razumevanje). Dobro poznavanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti omogoča, da dijakinje in dijaki v večji meri prevzemajo odgovornost za svoje učenje in učne dosežke.

Učiteljica oz. učitelj dijakinjam in dijakom daje sprotne povratne informacije o izvedenih aktivnostih in napredovanju v učnem procesu in hkrati omogoča dijakom/dijakinjam, da tudi sami reflektirajo izvedene procese, se odzivajo na lastne dosežke in dosežke svojih vrstnikov. Vrstniško sodelovanje in vrednotenje povečuje motiviranost dijakinj in dijakov za delo in ustvarja priložnosti za njihovo večjo angažiranost v procesu dela. Pridobljene povratne informacije dijakinj in dijakov hkrati pomenijo za učitelja dragoceni vir za prilagajanje procesov dela in načrtovanje nadaljnjih korakov do zelenega cilja.

Preverjanje in ocenjevanje znanja poteka na način, da lahko dijakinje in dijaki izkazujejo razvito znanje na različnih ravneh (poznavanje, razumevanje, uporaba znanja, analiza, sinteza, vrednotenje) in z različnimi načini in oblikami.

Medpredmetne povezave

Predmet je zasnovan interdisciplinarno, zato je priporočeno sprotno navezovanje na vsebine predmetov in delavnic gledališkega sklopa gledališko-filmske umetniške smeri. Možne so navezave na znanja, pridobljena pri slovenščini (literarnovedna znanja), teoriji in zgodovini gledališča in filma (teatrološka in dramaturška znanja), pri gledaliških in filmskih delavnicah, filozofiji, sociologiji in psihologiji ter tujih jezikih.

6 MATERIALNI POGOJI ZA IZVEDBO POUKA

Za izvedbo pouka je potrebna učilnica z možnostjo računalniške projekcije in z dostopom do svetovnega spleta. Pouk se lahko izvaja tudi v gledališki učilnici ali v šolski gledališki dvorani

z možnostjo zapisovanja, kjer lahko teoretično usvojeno znanje učitelj ali dijakinja in dijaki ponazorijo v praksi.

Učitelj ter dijakinja in dijaki pri pouku in domačem delu uporabljajo spletne vsebine (spletne strani gledališč in drugih gledaliških institucij, spletni portali, npr. Sigledal.org, digitalne različice gledaliških listov in gledaliških besedil), avdiovizualne pripomočke (projektor, platno, interaktivna tabla, avdiopredvajalnik idr.).

7 ZNANJA IZVAJALCEV

Predmet	Izvajalec	Znanje izvajalcev s področja
gledališko ustvarjanje	učitelj	visokošolskega izobraževanja dramaturgije, dramske igre, umetniške besede, gledališke režije, radijske režije, slovenščine ali primerjalne književnosti